

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Кафедра Фінансового менеджменту та фондового ринку**  
(найменування кафедри)

Допущено до захисту  
Завідувач кафедри

\_\_\_\_\_  
“ ” (підпис) 2020\_ р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА**  
**на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності**  
**072 Фінанси, банківська справа та страхування**  
(шифр та найменування спеціальності)  
за освітньо-професійною програмою **Фінанси, фінансовий менеджмент**  
**та страхування**  
(назва програми)

на тему: «Комплексне управління активами і пасивами підприємства»  
(назва теми)

**Виконавець:**

студент факультету **ФФБС**  
Карваш Тетяна Миколаївна

\_\_\_\_\_  
(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

**Науковий керівник:**

ст. викладач  
(науковий ступінь, вчене звання)  
Захаренко Елена Олександрівна

\_\_\_\_\_  
(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП.....</b>	<b>3</b>
<b>РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи управління активами і пасивами підприємства.....</b>	<b>6</b>
1.1. Поняття активів підприємства, їх види та значення .....	6
1.2. Економічний зміст та теоретичні засади пасивів підприємства, їх склад.....	14
1.3. Політика комплексного управління активами і пасивами на підприємстві.....	23
<b>РОЗДІЛ 2. Практика управління активами і пасивами підприємства на прикладі.....</b>	<b>33</b>
2.1. Аналіз обсягу та структури активів.....	33
2.2. Оцінка пасивів підприємства .....	42
2.3. Аналіз ефективності управління активами і пасивами підприємства.....	48
<b>РОЗДІЛ 3. Напрямки вдосконалення управління активами і пасивами.....</b>	<b>56</b>
3.1. Шляхи підвищення ефективності управління активами.....	56
3.2. Зарубіжна практика комплексного управління активами і пасивами підприємства.....	63
<b>ВИСНОВКИ.....</b>	<b>77</b>
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ .....</b>	<b>82</b>

## ВСТУП

**Актуальність теми дослідження.** У період загостреної конкуренції в економічній діяльності суб'єктів господарювання важливу роль відіграють показники фінансової стійкості, що значно збільшує значення аналізу фінансового стану. Для того, щоб підприємство змогло зберегти свої ринкові позиції, необхідно ефективно управляти його активами та пасивами. Аналіз якості управління активами і пасивами дасть змогу оцінити ефективність та рентабельність економічної діяльності підприємства і перспективи його розвитку, а потім відповідно до отриманих результатів – прийняти обґрунтовані рішення.

У наукових працях проблеми управління активами і пасивами підприємства досліджували такі науковці, як: Качура А. Є., Кірсанова Т. О., Кнейслер О. В., Момот Т. В., Налукової Н. І., Островська Г. Й., Павленко І. М., Поддєрьогін А. М., Щаділова С. Н., Швидаренко М. В. та інші.

Серед недоліків процесу управління активами та пасивами підприємства можна виділити відсутність чіткого механізму управління, за допомогою якого менеджери могли би приймати ефективні управлінські рішення, які сприятимуть покращенню фінансових показників. Оскільки економічне середовище в країні негативно впливає на роботу підприємства, тому загострюється потреба наявності цілісного механізму управління активами і пасивами. З огляду на зазначене вище, тема дослідження потребує розвитку в теоретичному та практичному напрямках.

**Об'єктом дослідження** є процес управління активами і пасивами підприємства.

**Предмет дослідження** – теоретичні та практичні засади управління активами і пасивами підприємства.

**Мета** обґрунтування теоретичних основ та аналіз практики управління активами і пасивами підприємства, а також визначення напрямків удосконалення управління активами та пасивами підприємства.

**Завдання дослідження.** Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- розкрити суть поняття активів підприємства, визначити їх види та обґрунтувати значення;
- розкрити суть і визначити склад пасивів підприємства;
- дослідити політику управління активами і пасивами на підприємстві;
- проаналізувати обсяг і структуру активів підприємства;
- дати оцінку пасивів підприємства;
- розрахувати показники ефективності управління активами і пасивами підприємства;
- визначити шляхи оптимізації активів і пасивів підприємства;
- обґрунтувати напрямки підвищення ефективності управління активами і пасивами підприємства.

**Методи дослідження.** У процесі написання роботи при обґрунтуванні теоретичних основ управління активами і пасивами підприємства використані такі методи наукового дослідження: абстрагування, аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення, системний та інші. У процесі аналізу управління активами і пасивами підприємства застосовані наступні методи наукового дослідження: формалізація, вимірювання, статистичний, аналітичний, порівняння та інші. При визначенні напрямків удосконалення управління активами та пасивами підприємства використані методи ідеалізації, прогнозування, узагальнення та інші.

**Інформаційна база дослідження** – законодавчі акти та нормативно-правові документи України, монографічні дослідження, наукові статті, матеріали наукових і науково-практичних конференцій, навчальна література, фінансова звітність підприємства.

**Структура дослідження.** У першому розділі роботи розкрито суть поняття активів підприємства, визначено їх види та обґрунтовано значення;

розкрито суть і визначено склад пасивів підприємства; досліджено політику управління активами і пасивами на підприємстві. У другому розділі роботи проаналізовано обсяг і структуру активів підприємства; дано оцінку пасивів підприємства; розраховано показники ефективності управління активами і пасивами підприємства. У третьому розділі роботи визначено шляхи підвищення ефективності управління активів; зарубіжна практика управління активами і пасивами підприємства.

## ВИСНОВКИ

Сучасний етап розвитку національної економіки характеризується нестабільністю розвитку і вимагає від підприємств підвищення ефективності використання активів та пасивів. При використанні активів та пасивів підприємства менеджери повинні не лише прагнути їх модернізувати, але й максимально ефективно і раціонально використовувати. І саме правильний та своєчасний аналіз їх формування і використання, а також коректна оцінка є одними із головних передумов прийняття правильних управлінських рішень щодо ефективного використання активів і пасивів, що сприятиме покращенню фінансового стану і конкурентоспроможності суб'єкта господарювання.

На даний момент часу однією з основних проблем в управлінні активами та пасивами підприємства є вибір оптимальних методів і аналітичних процедур, що дозволяють своєчасно виявляти, оцінювати і формувати необхідні підприємству стратегічні активи та пасиви, вчасно реагувати на зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищі, а також своєчасно адаптуватися до світових тенденцій.

Склад та ефективність використання активів прямо впливає на кінцевий результат господарської діяльності будь-якого підприємства, тому підприємства зацікавлені в стабільному їх функціонуванні. Для досягнення високих результатів господарської діяльності потрібно побудувати чітку, обґрунтовану і ефективну фінансову політику управління активами.

Розробка ефективного механізму управління активами та пасивами і його дієве застосування, через прийняття правильних управлінських рішень, є одним з найважливіших завдань підприємства. Ефективний механізм управління активами та пасивами сприятиме досягненню оптимального рівня ліквідності, забезпечить платоспроможність і фінансову стійкість підприємства, завдяки чому воно зможе здобути важливі стратегічні переваги і забезпечити конкурентоспроможність на ринку.

В проведеному аналізі використані методи вертикального та горизонтального аналізу, які доповнюються трендом. У результаті аналізу активів ТОВ “Телекарт-Прилад” за 2016-2019 роки видно значне їх зменшення, яке відбулося за рахунок значного зменшення оборотних активів, а необоротні активи впродовж цього періоду збільшувалися. Попри все, структура активів підприємства залишається “легкою”, мобільність підприємства знизилася, але знаходиться на достатньому рівні, а рівень операційного ризику є низьким.

Дебіторська заборгованість за досліджуваний період суттєво зменшилася в абсолютних показниках, але її частка в структурі оборотних активів збільшилася. У підприємства є потреба в управлінні дебіторською заборгованістю, адже це є одним із ключових завдань при забезпеченні належного рівня фінансової безпеки та для досягнення позитивних результатів господарської діяльності підприємства, зміцнення економічної безпеки та раціонального використання наявних фінансових ресурсів.

При оцінці технічного стану основних засобів підприємства виявлено тенденцію збільшення їх первісної та залишкової вартості, основні засоби підприємства постійно оновлювалися і загалом станом на кінець 2019 року основні засоби знаходилися в хорошому стані, їх знос становив 31% вартості, а коефіцієнт оновлення – 0,31.

Власний капітал підприємства за досліджуваний період є від’ємним через від’ємне значення суми нерозподіленого збитку та невеликої частки статутного капіталу. Це свідчить про те, що у підприємства недостача власних коштів для формування необоротних і оборотних активів, підприємство не в стані покривати за рахунок власних коштів свої зобов’язання належною мірою та має недостатній рівень автономії. Довгострокові фінансові зобов’язання підприємства значно зменшилися в досліджуваному періоді та все ж залишаються на дуже високому рівні, адже їх обсяг більший за валюту балансу. Загалом значний обсяг довгострокових зобов’язань є позитивним, оскільки це дозволяє залучити додаткові ресурси в діяльність підприємства, але, з іншого

боку, збільшує виплати за користування ними і нарощує обсяг короткострокових зобов'язань. Негативні значення, як то від'ємний власний капітал та величина довгострокових зобов'язань, які є взаємопов'язаними, мають позитивні тенденції: зменшується величина дефіциту капіталу та, відповідно, непокритого збитку, і обсяг довгострокових фінансових зобов'язань.

Частка кредиторської заборгованості та поточних зобов'язань підприємства мають невисокі значення, що не може загрожувати платоспроможності підприємства. Дебіторська заборгованість ТОВ “Телекарт-Прилад” за 2016-2019 роки перевищувала розмір кредиторської. Одночасно позитивну тенденцію виявлено у прискоренні оборотності як кредиторської, так і дебіторської заборгованості.

Проведений аналіз ліквідності дає зрозуміти, що в цілому ТОВ “Телекарт-Прилад” є ліквідним і здатне своєчасно забезпечити погашення своїх зобов'язань. Підприємство відповідає критеріям середнього рівня ліквідності.

При аналізі фінансової стійкості виявлено, що ТОВ “Телекарт-Прилад” у повній мірі забезпечено власними оборотними засобами і здатне покривати свої поточні зобов'язання.

Отже, загалом підприємство працює ефективно, аналіз рентабельності підприємства показав достатній рівень показників прибутковості активів, продукції і господарської діяльності, вкладені кошти у підприємство використовуються раціонально. За винятком показника рентабельності власного капіталу, який нівелюється, оскільки підприємство має накопичені непокриті збитки.

Оптимальний склад та структура активів та пасивів підприємства є однією з найважливіших передумов ефективної діяльності та розвитку підприємства.

З проведеного аналізу оборотних активів ТОВ “Телекарт-Прилад” за 2016-2019 роки з врахуванням їх рентабельності, коефіцієнту покриття, швидкої та абсолютної ліквідності обрана найоптимальніша їх структура, яка



була в 2018 році. Даний обсяг оборотних активів підприємства необхідно дещо скоротити і пришвидшити оборотність готівки та дебіторської заборгованості.

Значним фактором, що враховується при управлінні оборотними активами та оптимізації їх структури, є ліквідність підприємства. Проте ліквідність конфліктує з операційною рентабельністю і операційною мобільністю, по відношенню до яких ліквідність знаходиться у зворотній залежності. Операційна рентабельність та мобільність є більш практичними у застосуванні і показують протилежну сторону ліквідності і оборотності. Тому при оптимізації активів підприємства з позиції їх ліквідності необхідно враховувати показники операційної рентабельності та мобільності. Аналіз операційної мобільності вказує на спрямованість підприємства у бік ліквідності, отже, підприємству необхідно збільшити рівень операційної мобільності.

За допомогою методики апроксимації нелінійної залежності дебіторської заборгованості від кредитного періоду розраховано оптимальний обсяг дебіторської заборгованості ТОВ “Телекарт-Прилад”, який є наближеним до її розміру у 2019 році. Розмір дебіторської заборгованості в досліджуваній період має тенденцію до зменшення, а отже менеджмент підприємства розуміє потребу в її зменшенні та приймає правильні управлінські рішення в цьому напрямку. Для менеджменту ТОВ “Телекарт-Прилад” необхідним є створення відділу, який би займався управлінням дебіторською заборгованістю та аналізував ризики неповернення платежів чи їх відтермінування. До завдань такого відділу належала б оцінка ділової сумлінності покупців продукції, складання рейтингу платоспроможних замовників продукції. В разі загрози неплатежу підприємство може використовувати такі інструменти, як: повна передоплата замовленої продукції, використання варіабельних систем оплати за попередньою домовленістю з дебітором, що включає в себе включення в договірні зобов’язання умови щодо передоплати і постоплати, встановлення знижок і націнок, запровадження бонусів і штрафів, умови розстрочення, переказів на інших форм оплати. Якщо підприємство не зможе самостійно

забезпечити повернення заборгованості, то варто звернутися до послуг аутсорсингових компаній.

Менеджменту підприємства необхідно розробити власну стратегію, деталізовану заходами її досягнення, для побудови стійкої і оптимальної структури капіталу. Це особливо актуально, оскільки в процес аналізу капіталу ТОВ “Телекарт-Прилад” було виявлено певні недоліки, а саме: накопичення значного обсягу непокритих збитків, надвисокий рівень позикових коштів та, відповідно, невеликий обсяг власного капіталу. Більше уваги потрібно приділяти структурі капіталу, аналізу використання власних та позикових коштів. Тому для підприємства необхідним є збільшення обсягу статутного капіталу, зменшення нерозподіленого збитку, зменшення обсягу довгострокових фінансових зобов’язань.

### Список використаних джерел:

1. Блакита Г. В. Актуальні питання управління дебіторською заборгованістю / Г. В. Блакита, О. Т. Бровко // Економічні науки. – 2012. – № 3. – С. 23-29.
2. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент / І. О. Бланк. – [2-е вид. перероб. і доп.]. – К.: Ніка-Центр, 2006. – 653 с.
3. Бунда О. М. Методичні аспекти аналізу фінансового стану підприємства / О. М. Бунда, О. М. Перова // Вісник КНУТД. – 2015. – № 2 (85). – С. 100-107.
4. Демченко А. І. Особливості визначення сутності поняття “активи” / А. І. Демченко // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ. – 2013. – № 4. – С. 470-476.
5. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 р. № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>.
6. Зборовська О. М. Управління оборотним капіталом промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. екон. наук / О. М. Боровська. – Маріуполь, 2006 – 20 с.
7. Кизим М. О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: монографія / М. О. Кизим, В. А. Забродський, В. А. Зінченко, Ю. С. Копчак. – Х.: ВД “ІНЖЕК”, 2003. – 144 с.
8. Кнейслер О. В. Фінансове адміністрування і менеджмент у системі управління фінансами суб’єктів господарювання / О. В. Кнейслер, Н. І. Налукова // Наукові записки національного університету “Острозька академія”. Серія “Економіка”: збірник наукових праць. – Острог: Видавництво Національного університету Острозька академія, 2013. – Вип. 24. – С.169-173.
9. Костецький В. В. Сутнісно-теоретичні підходи до визначення фінансового забезпечення діяльності підприємства / В. В. Костецький // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 4 (29). – С. 135-145.
10. Костецький В. В. Формування стратегії антикризового управління підприємством / В. В. Костецький // Економічний аналіз: зб. наук. праць каф.

- екон. аналізу і статистики Терноп. нац. екон. ун-ту. – Тернопіль, 2011. – Вип. 8, ч. 2. – С. 208-211.
11. Ліпич Л. Г. Капітал в системі управління підприємством / Л. Г. Ліпич, І. О. Гадзевич // [Електронний ресурс] / А. Іванченко. – Режим доступу: [http://www.nbuuv.gov.ua/old\\_jrn/natural/Vnulp/Management/2009\\_647/20.pdf](http://www.nbuuv.gov.ua/old_jrn/natural/Vnulp/Management/2009_647/20.pdf).
12. Луцишин О. О. Теорія та практика формування капіталу кредитними спілками у контексті надання фінансових послуг / О. О. Луцишин // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. Серія: економічні науки. – 2010. – № 4.
13. Лучков О. І. Визначення оптимального розміру дебіторської заборгованості / О. І. Лучков // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 1. – С. 22-26.
14. Микало О. І. Підходи до визначення терміна “аутсорсинг” [Електронний ресурс] / О. І. Микало. – Режим доступу: [www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/Evkpi/2010/6.MO/22\\_kpi\\_2010\\_7.pdf](http://www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evkpi/2010/6.MO/22_kpi_2010_7.pdf).
15. Мних Є. В. Фінансовий аналіз / Є. В. Мних, Н.С. Барабаш. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 536 с.
16. Москаленко О. В. Звітність підприємства / О. В. Москаленко // Опорний конспект лекцій. – Харків: ХІБС УБС НБУ, 2014. – 164 с.
17. Налукова Н. І. Фінансова діяльність суб’єктів підприємництва: сутнісно-аналітичний аспект / Н. І. Налукова // Галицький економічний вісник. – 2011. – № 1. – С. 166-173.
18. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish>.
19. Ніпіаліді О. Ю. Економіко-математичні методи розв’язання аналітичних задач оцінки фінансового стану підприємства / О. Ю. Ніпіаліді // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Сер.: Економіка. – 2005. – № 19. – С. 233-235.

20. Ніпіаліді О. Ю. Прийняття управлінських рішень: аналітичний і інформаційний аспект / О. Ю. Ніпіаліді // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Сер.: Економіка. – 2001.

– № 7. – С. 176-179.

21. Носов П. Л. Сучасна класифікація оборотних активів / П. Л. Носов // Економіка і держава. – 2008. – № 7. – С. 43-46.

22. Петряєва З. Ф. Організація і методика економічного аналізу: навч. посіб. / З. Ф. Петряєва. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2009. – 236 с.

23. Польова О. Л. Принципи управління дебіторською заборгованістю аграрних підприємств на регіональному рівні [Електронний ресурс] / О. Л. Польова, І. В. Фурман. – Режим доступу: <http://www.vsau.vin.ua/repository/getfile/1754.pdf>.

25. Пономарьов Д. Е. Капітал підприємства: сутність та аналіз формування і використання/ Д. Е. Пономарьов // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 5. – С. 53-58.

26. Причепка І. В. Теоретичні засади управління активами підприємства / І. В. Причепка, Н. В. Кравець // Економічний простір. – 2012. – № 60. – С. 249 - 257.

27. Стоянова Е. С. Комплексне управління поточними активами та пасивами підприємства [Електронний ресурс] / Е. С. Стоянова. – Режим доступу: <http://www.klerk.ru/boss/articles/314705>.

28. Ступницька Т. М. Вплив структурних змін форми № 1 “Баланс” на аналіз ліквідності підприємства / Т. М. Ступницька, С. І. Ніколаєва // Економіка харчової промисловості. – 2014. – № 3. – С. 75-79.

29. Фінансовий аналіз та звітність: методичні вказівки до практичних занять / Б. Є. Грабовецький, І. В. Шварц. – Вінниця: ВНТУ, 2012. – 102 с.

30. Якобчук Є. В. Еволюція структур бухгалтерського балансу: причини і наслідки / Є. В. Якобчук // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2014. – №1. – С. 158-163.

31. Янковська В. А. Управління активами та пасивами підприємства / В. А. Янковська, А. О. Семенець, С. О. Кузнєцова // Фінанси, банки, інвестиції. – 2013. – № 6. – С. 111-114.